

U.T. XIII. 1990-1991. Pàgs. 201-207.

LES CATALOGACIONS INTERNACIONALS DE LA RONDALLÍSTICA DE JOAN AMADES

Ma. del Carme Oriol

Joan Amades ha estat, sens dubte, l'únic rondallista català que ha gaudit d'un reconeixement i d'una difusió internacional; el conjunt de la seva rondallística ha estat conegut fora de les nostres fronteres i ha constituït l'únic punt de referència que s'ha tingut, a l'estranger, de la rondallística catalana existent.

El corpus de rondalles aplegades a la primera edició de la Rondallística¹ ha conegut dues catalogacions internacionals i ha estat el resultat dels contactes que Amades va mantenir amb dos importants folkloristes: Walter Anderson i Stith Thompson, professors de les universitats de Kiel (Alemanya) i d'Indiana (USA) respectivament.

Anderson, que a més de folklorista era un notable políglota, va publicar la catalogació de la Rondallística d'Amades l'any 1954 al Schweizerisches Archiv für Volkskunde². Posteriorment, Thompson, que devia rebre les rondalles d'Amades traduïdes a l'anglès per Anderson, va incloure les referències de la Rondallística d'Amades a l'edició que l'any 1961 es va fer dels *Types of the Folktale*³.

¹. Joan Amades, *Folklore de Catalunya. Rondallística: Rondalles-Tradicions-Llegendes*, Selecta, Barcelona, 1950

². Walter Anderson, "Eine Katalanische Märchensammlung", *Schweizerisches Archiv für Volkskunde*, 50, 1954, pp. 57-62.

³. Antti Aarne/Stith Thompson, *The Types of the Folktale*, Suomalainen Tiedekatemia, Helsinki, 1961.

Segons una nota necrològica que Anderson va publicar a *Fabula*⁴, sabem que Amades treballava, des de feia un parell d'anys, en la preparació d'un catàleg de tipus del conjunt de la rondallística catalana, però aquest treball no es va poder veure realitzat, per tant el coneixement que a l'estranger es té de les rondalles tradicionals catalanes es limita al corpus aplegat per Amades a la primera edició de la Rondallística.

Després d'aquesta projecció internacional de la rondallística catalana no n'hi ha hagut cap més, la qual cosa no vol dir que no s'hagi fet un esforç, dins de l'àmbit dels Països Catalans, per catalogar el material rondallístic existent⁵.

1. LES CATALOGACIONS D'ANDERSON I D'AARNE-THOMPSON

El catàleg d'Aarne-Thompson descriu cada tipus rondallístic segons motius que serien comuns a una sèrie de rondalles. A sota d'aquesta descripció s'inclouen totes les referències als diversos repertoris de rondalles d'arreu del món que contenen una o més versions d'aquest tipus rondallístic. Es tracta, doncs, d'un catàleg descriptiu que permet situar una determinada versió amb prou exactitud.

La catalogació d'Anderson presenta la relació de cada número de la Rondallística d'Amades amb el tipus corresponent del catàleg d'Aarne-Thompson. La informació donada en aquesta catalogació és molt més sintètica i per això cal consultar-la paral·lelament a la del catàleg internacional de tipus.

L'estudi realitzat sobre el corpus aplegat per Amades⁶ ha

⁴. Walter Anderson, "Joan Amades: 1890-1959", *Fabula*, 2, 1960, pp. 186-187.

⁵. Actualment es disposa d'un important i exhaustiu corpus rondallístic sistematitzat segons les directrius dels *Types of the Folktale* als treballs que tot seguit es relacionen: Josep A. Grimalt, *La classificació de les rondalles de Mossèn Alcover: Introducció a llur estudi*, Universitat de Barcelona, 1975; Josep M. Pujol, *Contribució a l'índex del tipus de la rondalla catalana*, Universitat de Barcelona, 1982; M. Carme Oriol, *Aproximació a la rondallística de Joan Amades: catalogació i fonts*, Universitat de Barcelona, 1984.

⁶. El treball *Aproximació a la rondallística de Joan Amades: catalogació i fonts* es centra en l'estudi de les rondalles i per tant no considera les tradicions ni les llegendes, incloses a la primera edició de la

portat a descobrir errades en les classificacions que proposen Anderson i Aarne-Thompson pel que fa a l'adscripció d'una rondalla a un determinat tipus rondallístic, alhora que ha permès posar de manifest les diferències existents entre les dues catalogacions. S'hi observen, com a mínim, els següents casos:

1. Classificació correcta en un dels catàlegs i omisió a l'altre.

Amades Núm 151 "La noia que plorava perles" és una rondalla meravellosa que correspon a AaTh 403A. Anderson classifica correctament aquesta rondalla d'Amades, però Aarne-Thompson no la inclouen al seu catàleg. Una anàlisi de la rondalla, per episodis, fa veure la correspondència existent entre aquesta rondalla catalana i la descripció del tipus 403A que apareix al catàleg d'Aarne-Thompson.

La versió d'aquesta rondalla catalana és la següent:

I. La cruel madrastra. La madrastra odia els seus fillastres.

II. La caritat premiada i la maldat castigada. La fillastra és caritativa amb un vellet i tres noiets (que resulten ser Sant Josep i tres angelets). En recompensa rep tres dons: que quan plori, plori perles; que quan parli, cada paraula se li torni una rosa ben olorosa i bonica; i, que tot allò que toqui es converteixi en una deu d'aigua daurada, amb peixos lluent com l'argent. La germanastra és malcarada amb el vellet i els tres noiets i, com a càstig, rep tres dons: que quan plori, li saltin llangardaixos dels ulls; que quan parli, li saltin gripaus de la boca; i que tot allò que toqui se li tornin escurçons.

III. El príncep enamorat. El fillastre arriba a la cort i es posa al servei del rei. Un dia explica al rei les qualitats

rondallística (1950), però no incloses a la segona edició (1974). Per tant, la classificació dels textos pertanyents als apartats Tradicions i Llegendes, que en alguns casos tenen entrada al catàleg d'Aarne-Thompson, no ha estat revisada en aquest estudi sobre la rondallística d'Amades. Els textos que han estat considerats són els compresos entre el números 1 i 662 de la primera edició de la rondallística que corresponen, per tant, a la totalitat dels textos aplegats a la segona edició.

de la seva germana i li ensenya una fotografia. El rei se n'enamora i envia a buscar la noia per casar-s'hi.

IV. La substitució de la núvia. Durant el viatge a palau, la madrastra obre la porta de la carrossa i fa caure la fillastra a terra. La germanastra pren el lloc de la veritable núvia. El rei se sent enganyat i fa matar el germanastre.

V. El desencantament. La veritable núvia, que s'ha transformat en oca, va a la cort del rei i visita durant tres nits el germà mort que es troba en una església. La darrera nit, el rei espera la noia convertida en oca i la desencanta. Posteriorment la noia desencanta el germà.

VI. El desenllaç. La núvia veritable es casa amb el rei i el germà es casa amb la germana del rei.

Al catàleg d'Aarne-Thompson hi ha tres rondalles d'Amades incloses al tipus 403A que corresponen als números 117, 1515 i cf.140, però cap d'aquestes rondalles pertany al tipus 403A. D'altra banda, la no inclusió del Núm 151 és deguda, segurament, a una errada tipogràfica: s'ha escrit 1515 en lloc de 151.

Una altra diferència entre les classificacions d'Anderson i d'Aarne-Thompson correspon a les rondalles que no havien estat incloses a la catalogació d'Anderson però que, en canvi, estan correctament classificades al catàleg de tipus d'Aarne-Thompson.

Un exemple d'aquest cas es troba a Amades Núm 276 "Compare llop, comare guilla i l'ovella" que correspon a un conte d'animals inclòs al catàleg de tipus amb el número 34.

La versió catalana d'aquest conte d'animals és la següent:

El llop troba una ovella i el seu anyell. El llop vol menjar-se l'anyell. L'ovella demana ajuda a la guilla. La guilla promet un formatge al llop a canvi que aquest no es mengi l'anyell. Per la nit, el llop veu la lluna reflectida a l'aigua. El llop cau dins del pou quan vol obtenir el formatge.

2. Classificacions incorrectes o parcialment correctes als dos catàlegs.

Unes vegades s'observa una discrepància entre les dues classificacions pel fet que una d'elles conté incorreccions totals o parcials en l'adscripció d'una rondalla d'Amades a un determinat tipus rondallístic, mentre que l'altra classificació és correcta. Un exemple el constitueix Amades Núm 517 "Si d'aquesta em puc escapar, no tornaré més al cel a dinar" que correspon a un conte d'animals correctament catalogat per Anderson com AaTh (60, 225), però parcialment catalogat per Aarne-Thompson que inclouen aquest número d'Amades només al tipus AaTh 60.

La versió catalana d'aquest conte d'animals és la següent:

La guilla convida l'àguila a dinar. La guilla posa el menjar en una pedra plana. L'àguila malaeix el seu bec [J1565]. Com a revenja, l'àguila invita la guilla a volar, la fa pujar sobre seu i quan ha pres una certa alçada la deixa caure a terra [K1041].

Es pot observar com els motius [J1565] i [K1041] que descriuen aquest conte d'animals corresponen respectivament a AaTh 60 i AaTh 225.

Altres vegades hi ha una coincidència entre la classificació d'Anderson i la d'Aarne-Thompson però es tracta d'una classificació equivocada o parcialment equivocada. Per exemple, Amades Núm 83 "Les maduixes" és una rondalla meravellosa considerada per Anderson i per Aarne-Thompson com AaTh 403B, mentre que la catalogació correcta seria AaTh 480.

Una anàlisi de la rondalla, per episodis, fa veure el paral·lelisme existent entre aquesta rondalla catalana i la versió descrita al catàleg de tipus.

La descripció d'aquesta rondalla catalana és la següent:

I. La noia caritativa i la germana malcarada. La noia i la germanastra surten de casa. La noia ho fa primer.

II. L'inici del viatge. La noia és enviada a realitzar una tasca difícil: trobar maduixes a l'hivern.

III. La recerca. La noia veu una llumeneta a la nit. Va cap a la casa.

V. El final del viatge. La noia arriba a la casa dels dotze mesos.

VII. La recompensa. La noia explica la seva història. Els dotze mesos l'ajuden i li donen com a recompensa el do de la bellesa i d'altres bones qualitats.

VIII. La caritat premiada i la maldat castigada. Quan la germana s'assabenta de la sort que ha tingut la seva germanastra, intenta d'obtenir els mateixos dons però és castigada i rep tot de males qualitats.

Els únics episodis del conte que no es donen en aquesta versió catalana són: IV. Encontres pel camí i VI. La tasca de la vella (en aquesta versió catalana hauria de ser: La tasca dels dotze mesos); però l'existència de tots els altres episodis dona prou entitat a la rondalla per ser inclosa a AaTh 480. Sembla evident, però, que la inclusió d'aquesta rondalla a AaTh 403B és deguda a un error ja que només s'observa una coincidència amb aquest darrer tipus pel que fa als dos episodis introductoris de la rondalla: I. La cruel madrastra i II. La caritat premiada i la maldat castigada; episodis que, d'altra banda, no serveixen per a caracteritzar el tipus AaTh 403B ja que estan relacionats amb la sortida de l'heroïna i són episodis comuns a diferents tipus rondallístics.

3. Omissions als dos catàlegs.

Finalment s'han observat casos de rondalles d'Amades no incloses ni al catàleg d'Anderson ni al d'Aarne-Thompson. Un exemple el constitueix Amades Núm 326 "Comare guilla, el lleó, la lleona, el bou i el cavall" que correspon a AaTh 51A.

La descripció d'aquest conte d'animals és la següent:

El lleó decideix abandonar la lleona a causa de la seva mala olor. El bou, el cavall i la guilla fan de jutges. El bou diu que la lleona fa mala olor: la lleona li dona una bufetada, l'esgarrapa i el mata. El cavall diu que la lleona no fa mala olor: el lleó li dona una bufetada, l'esgarrapa i el mata. La guineu diu que està refredada i no nota cap olor [J811.2].

Aquest conte català s'ajusta exactament a la descripció d'AaTh 51A, caracteritzada essencialment per la inclusió del motiu [J811.2].

Un cop analitzades les diferències observades entre les dues catalogacions internacionals de la Rondallística d'Amades, es dona, a continuació, la llista general dels contes d'Amades incorrectament classificats, parcialment classificats o no classificats al catàleg d'Aarne-Thompson, ja que aquest és el catàleg habitualment consultat pels estudiosos en temes rondallístics.

Per tant, els números de les rondalles d'Amades que caldrà esmenar en una propera edició del catàleg de tipus són els següents: 1, 2, 3, 4, 6, 10, 11, 12, 16, 18, 22, 24, 26, 27, 32, 39, 41, 46, 48, 52, 54, 58, 60, 72, 73, 74, 75, 78, 79, 83, 84, 86, 90, 100, 102, 103, 104, 109, 112, 117, 121, 125, 131, 140, 141, 147, 148, 149, 151, 152, 154, 155, 157, 158, 160, 162, 163, 164, 165, 167, 174, 184, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 194, 197, 198, 200, 202, 204, 207, 209, 212, 215, 216, 220, 234, 236, 239, 240, 240 bis, 246, 254, 256, 260, 261, 263, 266, 277, 278, 279, 280, 290, 293, 297, 298, 299, 301, 304, 309, 313, 317, 319, 320, 321, 326, 327, 329, 330, 337, 351, 353, 354, 355, 356, 364, 365, 367, 370, 373, 374, 377, 379, 383, 388, 395, 397, 398, 400, 401, 409, 410, 412, 422, 431, 434, 436, 439, 440, 453, 454, 465, 465 bis, 497, 498, 509, 516, 517, 557, 566, 583, 602, 623, 644.

